

Bryssel den 14 mars 2023
(OR. en)

7388/23

JAI 310
FREMP 74

LÄGESRAPPORT

från:	Rådets generalsekretariat
till:	Delegationerna
Ärende:	Rådets slutsatser om tillämpningen av EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna: det medborgerliga utrymmets roll vad gäller skydd och främjande av de grundläggande rättigheterna i EU – Rådets slutsatser (10 mars 2023)

För delegationerna bifogas rådets slutsatser om tillämpningen av EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna med fokus på det medborgerliga utrymmets roll vad gäller skydd och främjande av de grundläggande rättigheterna i EU, som antogs av rådet vid dess 3936:e möte den 10 mars 2023.

Rådets slutsatser om tillämpningen av EU-stadgan om de grundläggande

rättigheterna:

det medborgerliga utrymmets roll vad gäller skydd och främjande av de

grundläggande rättigheterna i EU

Ingress

Europeiska unionens råd,

- a. **som erinrar om** artikel 2 i fördraget om Europeiska unionen (*EU-fördraget*), i vilken det fastslås att unionen ska bygga på värdena respekt för människans värdighet, frihet, demokrati, jämlikhet, rättsstaten och respekt för de mänskliga rättigheterna, inklusive rättigheter för personer som tillhör minoriteter och att dessa värden ska vara gemensamma för medlemsstaterna,
- b. **som betonar** att Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (*stadgan*), som högtidligen proklamerades den 7 december 2000, utgör en milstolpe för europeisk integration och är en symbol för vår gemensamma europeiska identitet,
- c. **som erinrar om** att medlemsstaterna har förbundit sig att för samtliga människor inom deras jurisdiktion garantera de rättigheter och friheter som stadfästs i stadgan och att säkerställa att de grundläggande rättigheterna är universella, odelbara, ömsesidigt beroende och sammanlänkade,

- d. **som framhåller** att stadgan är ett av de allra mest moderna och heltäckande rättsligt bindande instrumenten för de grundläggande rättigheterna och att unionens alla institutioner, organ och byråer samt medlemsstaterna genom stadgan åläggs att, vid tillämpning av unionsrätten, respektera rättigheterna, iaktta principerna och främja tillämpningen av dem i enlighet med sina respektive befogenheter och under iakttagande av gränserna för unionens befogenheter enligt fördragen, i enlighet med artikel 51.1 i stadgan,
- e. **som betonar** vikten av att slutföra unionens anslutning till den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna, i enlighet med artikel 6.2 i EU-fördraget¹, för att öka samstämmigheten och konsekvensen i skyddet av de grundläggande rättigheterna och ytterligare stärka skyddet av de grundläggande rättigheterna i Europa,
- f. **som erinrar om** unionens åtagande att stödja människorättsförsvarare i hela världen, bland annat genom Europeiska unionens riktlinjer om människorättsförsvarare och Europeiska unionens mekanism för människorättsförsvarare,
- g. **som beklagar** de allvarliga och utbredda kränkningar av de mänskliga rättigheterna som orsakas av Rysslands anfallskrig mot Ukraina samt de människorättsliga utmaningar som covid-19-pandemin, klimatkrisen och konsekvenserna av levnadskostnadskrisen innebär; dessa kriser visar att skyddet av de grundläggande rättigheterna och unionens värden inte kan tas för givet och att dessa rättigheter och värden endast kan säkerställas i ett demokratiskt samhälle som bygger på rättsstatsprincipen; detta är en fortlöpande strävan och ett delat ansvar som kräver en kollektiv ansträngning från alla berörda aktörer,

¹ Unionen ska ansluta sig till den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Denna anslutning ska inte ändra unionens befogenheter såsom de definieras i fördragen.

- h. **som välkomnar** meddelandet Strategi för att stärka tillämpningen av stadgan om de grundläggande rättigheterna i EU och dess förnyade åtagande om att säkerställa att unionens institutioner och medlemsstater tillämpar stadgan till dess fulla potential,
- i. **som välkomnar** kommissionens rapport Ett aktivitetsfyllt medborgerligt utrymme som värn för de grundläggande rättigheterna i EU – Årsrapport för 2022 om tillämpningen av EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna (*stadgerapporten för 2022*),
- j. **som välkomnar** det arbete som utförs inom Europeiska unionens byrå för grundläggande rättigheter (*byrån för grundläggande rättigheter*), såsom dess rapporter från den senaste tiden om skydd av grundläggande rättigheter i svåra tider, särskilt 2022 års rapport Europe's Civil society - still under pressure ("Europas civilsamhälle är fortfarande pressat") samt dess bulletiner om kriget i Ukraina, som Fundamental rights impact of the Russian war of aggression against Ukraine ("effekterna på grundläggande rättigheter av Rysslands anfallskrig mot Ukraina"),
- k. **som ser fram emot** konferensen om skydd för grundläggande rättigheter i tider av kris som anordnas av det svenska ordförandeskapet för Europeiska unionens råd den 20–21 april 2023. Konferensen ger möjlighet till diskussioner om hur strukturerna för att skydda de grundläggande rättigheterna i Europeiska unionen kan göras mer robusta och motståndskraftiga i tider av kris, inbegripet om vilka lärdomar som kan dras av tidigare och nuvarande kriser och hur man bäst går vidare.

Det medborgerliga utrymmets roll vad gäller skydd och främjande av de grundläggande rättigheterna i EU

Europeiska unionens råd **upprepar** sitt engagemang för en kontinuerlig tillämpning av stadgan om de grundläggande rättigheterna och **godkänner** följande slutsatser.

Europeiska unionens råd

1. **erinnrar om** att stadgan erkänner rätten till frihet att delta i fredliga sammankomster samt till föreningsfrihet (artikel 12) och yttrandefrihet och informationsfrihet (artikel 11),
2. **framhåller** att föreningsfriheten utgör en av de väsentliga grunderna för ett demokratiskt och pluralistiskt samhälle, eftersom den gör det möjligt för medborgarna att agera kollektivt inom områden av gemensamt intresse och därigenom bidrar till att det offentliga livet fungerar väl,²
3. **inser** att det civila samhällets aktörer på alla nivåer behöver lämpliga och tillräckliga mänskliga, materiella och ekonomiska resurser för att kunna utföra sina uppdrag på ett effektivt sätt och att friheten att söka, ta emot och använda sådana resurser är en integrerad del av rätten till föreningsfrihet;³ sådan tillgång måste vara förenlig med laglighetsprincipen och unionens gemensamma värden,
4. **understryker** att civilsamhällesorganisationer och människorättsförsvarare⁴ är nödvändiga i våra konstitutionella demokratiska samhällen för att bidra till främjandet och skyddet av de värden och rättigheter som stadfästs i artikel 2 i EU-fördraget och i stadgan och hjälpa till att säkerställa att stadgan tillämpas korrekt, och därmed öka de grundläggande rättigheternas inverkan på människors liv; de är en oumbärlig del av kontrollerna och motvikterna i en sund demokrati; omotiverade begränsningar av deras handlingsutrymme kan utgöra ett hot mot rättsstatsprincipen,

² I enlighet med relevant rättspraxis från Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna.

³ Se princip 7 i Kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheters Guidelines on freedom of association ("riktlinjer för föreningsfrihet") från 2015.

⁴ I dessa slutsatser avses med "männikorättsförsvarare", utöver civilsamhällesorganisationer, nationella människorättsinstitutioner, jämlikhetsorgan och ombudsmannainstitutioner.

5. **framhåller** att enligt artikel 11 i EU-fördraget måste unionens institutioner ge medborgarna och de representativa sammanslutningarna möjlighet att ge uttryck för och offentligt diskutera sina åsikter på alla unionens åtgärdsområden, och att institutionerna ska föra en öppen, transparent och regelbunden dialog med representativa sammanslutningar och civilsamhällesorganisationer och genomföra breda samråd om nya initiativ,
6. **erkänner** värdet av kunskapsutbyte och utbyte av god praxis mellan medlemsstaterna om insatser för att skydda, stödja och stärka civilsamhällesorganisationer och människorättsförsvarare, och av de lärdomar som kan dras av de olika kunskapskällor som sammanställts av bland annat Europeiska kommissionen och byrån för grundläggande rättigheter,
7. **konstaterar** med oro att rapporten från byrån för grundläggande rättigheter om det medborgerliga utrymmet bevisar att civilsamhällesorganisationerna står inför utmaningar och därför har svårt att fullgöra sina viktiga roller när det gäller grundläggande rättigheter, demokrati och rättsstatsprincipen runt om i unionen,
8. **betonar** vikten av att förbättra samrådsmekanismerna för att säkerställa att civilsamhällesorganisationer och människorättsförsvarare är tillräckligt involverade i processerna för att utarbeta, genomföra och övervaka lagstiftning och politik.

Europeiska unionens råd uppmanar medlemsstaterna att

9. **skydda och främja** en gynnsam miljö för civilsamhällesorganisationer och människorättsförsvarare så att de kan bedriva sin verksamhet i linje med unionens värden utan omotiverat statligt ingripande i enlighet med EU:s och internationella standarder,

10. **inrätta eller underlätta** inrättandet av nationella människorättsinstitutioner i enlighet med Förenta nationernas Parisprinciper och anta en rättslig ram som gör det möjligt för dessa att självständigt fullgöra sin roll och förse dem med tillräckliga mandat och lämpliga resurser för att effektivt kunna utföra sina uppgifter,
11. om så inte redan gjorts, **utse** en kontaktpunkt för stadgan eller ge en befintlig kontaktpunkt i uppdrag att främja och samordna kapacitetssuppleering, informationsutbyte och åtgärder för att öka medvetenheten om stadgan,
12. **öka** insatserna för att skydda, stödja och stärka civilsamhällesorganisationerna och människorättsförsvararna och ge dem en rad möjligheter att samarbeta,
13. **skydda** det medborgerliga utrymmet genom att säkerställa att inga onödiga eller godtyckliga begränsningar antas, såsom registreringskrav och skattesystem som är särskilt inriktade på det medborgerliga utrymmet på ett ogynnsamt sätt,
14. på ett aktivt sätt **skydda** civilsamhällesorganisationerna och människorättsförsvararna från bland annat hot, attacker, förföljelse av kritiska röster och smutskastningskampanjer som riktar sig mot organisationer, personal och volontärer, till exempel genom att vidta riktade åtgärder för att ta itu med dessa problem, genom att inrätta övervakningsmekanismer för att förebygga sådana hot, genom att säkerställa snabb identifiering, rapportering, utredning och uppföljning av sådana incidenter, och genom att inrätta särskilda stödtjänster för aktörer i det civila samhället,
15. **skydda** möjligheten för civilsamhällesorganisationerna och människorättsförsvararna att vara säkra och agera oberoende även i det digitala rummet, bland annat genom att hitta sätt varigenom teknik möjliggör engagemang och demokratiska åtgärder och att inte användas för att begränsa utrymmet för aktörer i civilsamhället och deras verksamhet,

16. **stödja** civilsamhällesorganisationerna genom att ta itu med utmaningar som rör tillgången till, tillgängligheten till och hållbarheten i finansieringen, bland annat genom att säkerställa en rättvis fördelning genom transparenta och icke-diskriminerande kriterier, genom att offentliggöra ansökningsomgångar och ge dem en stor spridning så att de blir allmänt tillgängliga samt genom att förenkla tillgången till flexibel finansiering för civilsamhällesorganisationer av alla storlekar, bland annat genom digitalisering och nya innovativa distributionssätt; samtidigt är det viktigt att finansieringen av civilsamhällesorganisationer inte enbart bör vara beroende av offentliga medel för att skydda deras oberoende,
17. **stärka** aktörerna i det civila samhället genom att säkerställa att många olika civilsamhällesorganisationer deltar på ett meningsfullt sätt i utarbetandet och genomförandet av lagstiftning och andra initiativ inom relevanta politikområden som kan omfattas av deras särskilda ansvarsområde, även vid utformningen av finansieringsmöjligheter,
18. **stärka** civilsamhällesorganisationerna genom att säkerställa att de har möjlighet att göra en bedömning av och uttrycka sin åsikt om hur föreslagna rättsliga och politiska åtgärder kan påverka dem, deras ledamöter, deras valkretsar eller de grundläggande rättigheterna i allmänhet.

Europeiska unionens råd

19. **välkomnar** kommissionens arbete i samband med det medborgerliga utrymmets roll vad gäller skydd och främjande av de grundläggande rättigheterna i Europeiska unionen, och noterar särskilt följande:

- Rapporten om stadgan för 2022.
- Åtagandena i strategin för att stärka tillämpningen av stadgan om de grundläggande rättigheterna i EU (*strategin för stadgan*) för att stödja en tillåtande miljö för aktörerna i det civila samhället och ingripa mot åtgärder som strider mot unionsrätten, bland annat stadgan, när dessa påverkar civilsamhällsorganisationerna.
- De årliga rapporterna om rättsstatsprincipen.
- Lagstiftningsförslagen om standarder för likabehandlingsorgan⁵.

Europeiska unionens råd uppmanar kommissionen att

20. **skydda** civilsamhällsorganisationer och människorättsförsvarare genom fortsatta insatser för att främja och skydda demokratin, rättsstatsprincipen och de grundläggande rättigheterna inom alla relevanta politikområden, bland annat genom att säkerställa samstämmighet mellan unionens strategier för att skydda människorättsförsvarare externt och internt,

⁵ Förslaget till rådets direktiv om standarder för likabehandlingsorgan på området likabehandling av personer oavsett ras eller etniskt ursprung, likabehandling vad gäller anställning och yrke oavsett personers religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuella läggning, likabehandling av kvinnor och män i fråga om social trygghet och tillgång till och tillhandahållande av varor och tjänster och om strykning av artikel 13 i direktiv 2000/43/EG och artikel 12 i direktiv 2004/113/EG (15899/22) och förslaget till Europaparlamentets och rådets direktiv om standarder för likabehandlingsorgan på området likabehandling av och lika möjligheter för kvinnor och män i fråga om anställning och yrke och om strykning av artikel 20 i direktiv 2006/54/EG och artikel 11 i direktiv 2010/41/EU (15902/22).

21. **stödja** civilsamhällesorganisationer och människorättsförsvarare genom att inom den fleråriga budgetramen fortsätta att tillhandahålla tillräckliga och tillgängliga medel genom relevanta finansieringsprogram, till exempel programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden; all sådan finansiering måste användas i enlighet med unionens gemensamma värden, som fastställs i artikel 2 i EU-fördraget och i stadgan,
22. **stödja** civilsamhällesorganisationer och människorättsförsvarare oavsett storlek, nivå och kapacitet så att de kan få del av EU-medel, bland annat genom att förenkla de öppna ansökningsomgångarna, öka stödet till potentiella sökande och fortsätta med innovativa strategier såsom ekonomiskt stöd till tredje parter (civilsamhällesorganisationer) genom mellanhänder samt grundläggande finansiering för organisationer,
23. **stärka** civilsamhällesorganisationer och människorättsförsvarare genom att upprätthålla en öppen, regelbunden, transparent och inkluderande dialog och genom att fortsätta ansträngningarna för att skapa lämpliga mekanismer och riktlinjer för att göra det möjligt för civilsamhällesorganisationer och **människorättsförsvarare** att bidra i relevanta skeden av beslutsprocessen, inbegripet till initiativ som påverkar dem eller de grundläggande rättigheterna,
24. **stärka** civilsamhällesorganisationer och människorättsförsvarare genom att integrera möjligheter för dem att delta på ett meningsfullt sätt i alla politikområden och lagstiftningsområden,
25. **stärka** civilsamhällesorganisationer och människorättsförsvarare genom att gå vidare med åtagandena i rapporten om stadgan för 2022 om att inleda en riktad dialog med berörda parter genom en rad tematiska seminarier om att skydda det medborgerliga utrymmet, med fokus på hur EU kan vidareutveckla sin roll för att skydda, stödja och stärka civilsamhällesorganisationer och människorättsförsvarare i syfte att ta itu med de utmaningar och möjligheter som fastställts i rapporten.